ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 12 Issue 3, June 2020

DOI Number: 10.9737/hist.2020.874

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 30.04.2020 Kabul Tarihi: 09.05.2020

Atıf Künyesi: Murat Serdar, "Orta Çağ Avrupası'nda Doktorluktan Papalığa Bir Hayat Hikayesi (İspanyalı Peter 1210-1277)", *History Studies*, 12/3, Haziran 2020, s. 1205-1216.

Orta Çağ Avrupası'nda Doktorluktan Papalığa Bir Hayat Hikayesi (İspanyalı Peter 1210-1277)

*A Story of Life From Doctorship To Papacy in The Medieval Europe
(Peter from Spain 1210- 1277)*

Dr. Murat Serdar

ORCID No: 0000-0003-2922-1096

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Volume 12
Issue 3
June
2020

Öz: İnsanlık tarihi birbirinden farklı birçok hayat hikayesiyle doludur. Bu hayat hikayelerinden bir tanesi de İspanyalı Peter'a aittir ve o da sıradan bir hayat hikayesi değildir. O, hayalleri ve hayatın getirdiği gerçekler arasında sıkışıp kalmış ve papalık işlerinden fırsat buldukça hayallerini yaşamaya gayret eden nevi şahsına münhasır biridir. Tanrı vergisi tıbbi bilgi ve kabiliyetinin yanında dinî ulviligi onun hayatını şekillendiren unsurların başında gelmiştir. İspanyalı Peter, papa olana kadar, dinî vazifede bulunduğu dönemde idareciliğin yanında asıl mesleği olan doktorluğu bir kenara bırakmamıştır. O, Kardinal Ottoboni Fieschi'nin doktoruyken X. Gregory'nin dostluğunu kazanarak onun en yakın arkadaşı ve doktoru olmuştur.

1276 yılında mevcut papa ve onun ardılları ardı ardına vefat etmiş ve Peter 20 Ekim 1276 yılında XXI. John adıyla papa olmuştur. Avrupa'daki siyasi istikrarsızlık ve çözilemeyen meseleler, seleflerinden ona kalmış ve çok kısa süren papalığı esnasında onları çözmeye çalışmıştır. Bizim coğrafyamızı da yakından ilgilendiren siyasi birliktelikler ve haçlı seferi fikri, onun döneminde de olmasına rağmen kendisiyle ilgili ülkemizde bugüne kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle kendisinin İslâm coğrafyası ve Müslümanlara karşı düşüncelerinin ve faaliyetlerinin bilinmesi önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada kendisi ilmi, dinî ve siyasi yönden değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İspanyalı Peter, Orta Çağ, Avrupa, Papalık

Abstract: History of humanity is full of many different life stories. One of these life stories belongs to Peter of Spain and it is not an ordinary life story. He had trapped between his dreams and the realities brought by life and had tried to live his dreams as he gets the opportunity from his papal affairs. In addition to his medical knowledge and ability, the religious divine has been one of the factors that shape his life. Until he became a pope, Peter of Spain did not leave aside his physician, who was his main profession, besides administration during his religious duty. While he was the doctor of Cardinal Ottoboni Fieschi, he won the friendship of X. Gregory and became his closest friend.

In 1276, the present pope and his successors died one after another, and on October 20, 1276, Pope became the XXI. John. Political instability and unresolved issues in Europe are up to him from his

predecessors and tried to solve them during his very short papacy. Although the idea of political associations and the crusade, which also closely concerns our geography, has not been done in our country so far, even though it was in his time. For this reason, it is important to know his Islamic geography and his thoughts and activities against Muslims. Therefore, this study attempted to be evaluated from a scientific, religious and political perspective.

Keywords: Peter of Spain, Medieval, Europe, Papacy

Giriş

Aslen Portekizli olmasına rağmen İspanyalı olarak bilinen Peter, Portekiz tıbbi ve eczacılığının önde gelen ismidir. O, papalar içerisindeki birkaç doktor papadan biridir. İspanyalı Peter'in (Petrus Hispanus) doğum tarihi tam olarak bilinmemektedir.¹ Onun takriben 1210 ile 1220 yılları arasında Lizbon'da dünyaya geldiği tahmin edilmektedir.² Bazı kaynaklarda ise doğum tarihi olarak 1205 yılı gösterilmektedir.³ Peter Juliani ismini vaftiz esnasında almıştır. Babası Juliao Rebelo, annesi ise Teresa Gil'dir.⁴ Babasının adı Juliao (Sezar) ve onu vaftiz eden rahip Peter'a nispetle Petrus Juliani ya da Petrus Hispanus olarak bilinmektedir. Soylu bir aileden olması iyi bir eğitim almasını sağladı.⁵ Peter, bu eğitim sayesinde döneminin hem tıp hem de teoloji alanında hatırı sayılır kişilerinden biri oldu. Dolayısıyla kendisinin değerlendirirken papalık öncesi hayatını ve papalık sonrası hayatını ayrı ayrı ele almak gerekir.

1. İspanyalı Peter'in Papalık Öncesi Hayatı

İspanyalı Peter, ilk resmi eğitimini Lizbon'daki katedral okulunda aldı ve bu eğitiminin ardından Paris Üniversitesi'ne gitti. 1228 ve 1235 yılları arasında Paris Üniversitesi'nde diyalektik ve mantık dersleri⁶ alan Peter, burada Aristo'nun fizik ve metafiziğe dair görüşlerinin incelendiği ve Albertus Magnus tarafından verilen derslere de iştirak etti.⁷ Aristo'nun tabiat felsefesi İspanyalı Peter'da özel bir yere sahip olmasına rağmen onun asıl ilgi alanını tıp idi. Dolayısıyla büyük bir şevkle tıp çalışmalarını sürdürdü. Ayrıca teolojinin usta ismi John'un öğretilerini takip etti.⁸ Çalışmalarını tamamladıktan sonra büyük ölçüde kurumsallaşmaya çalışan Siena Üniversitesi tarafından tıp profesörü olarak davet edildi ve burada 1245-1252⁹ yılları arasında bulundu.¹⁰ Tıp eğitimini nerede aldığı hakkında bilgi yoktur.

¹ Tıbbi kimliği ve diğer özellikleri için bkz: Maria Do Sameiro Barroso, "Coral in Petrus Hispanus 'Treasury of the Poor', *Geological Society*, Special Publications, London 2016, s. 269.

² J. P. Kirsch, "John XXI", *The Catholic Encyclopedia*, Vol: 8., The Encyclopedia Press, New York 1910, s. 429.

³ Bu tarihi verenlerden de bir tanesi de Charles T Ambrose'dur. 2013 yılında yapmış olduğu çalışmada İspanyalı Peter'in doğum tarihi hususunda onun bir gravürüne dayanarak 1205 tarihini kullanmıştır. Fakat gravürün kaynağı hususunda bir bilgi verilmemektedir. Daha geniş bilgi için bkz: Charles T Ambrose, "Medicus Petrus Hispanus (c1205-1277 Peter of Spain): a XIII century Pope and Author of a Medieval Sex Guide", *Journal of Medical Biography*, Vol: 21, Toronto 2013, s. 85.

⁴ Enrique Laval, "Petrus Hispanus, médico medieval, elegido Papa con el nombre de Juan XXI. Bosquejo de la medicina en la Edad Media", *Nota Historica*, Vol: 30/5, 2013, s. 564.

⁵ Charles T Ambrose, *a.g.m.*, s. 85.

⁶ Charles T Ambrose, *a.g.m.*, s. 85; *The Editors of Encyclopaedia Britannica*, "John XXI", <https://www.britannica.com/biography/John-XXI>, 22.04.2020.

⁷ J. P. Kirsch, *a.g.m.*, s. 429.

⁸ Usta öğreticilere "Minorite" denilmektedir ve bu Fransisken Tarikatı'nın liderleri için kullanılan bir terimdir. Parmalı John ise o sırada Fransisken Tarikatı'nın başında yer alıyordu ve bundan dolayı Minorite olarak adlandırılıyordu. Daha geniş bilgi için bkz: Bihl Michale, "Order of Friars Minor", *The Catholic Encyclopedia*, Vol: 6., The Encyclopedia Press, New York 1909, s. 281.

⁹ Siena Üniversitesinde çalıştığı yıllar bazı kaynaklarda 1245-1250 arası olarak gösterilmektedir. Daha geniş bilgi için bkz: Avicenna, *Avicenna's De Anima in the Latin West*, Ed: Charles Burnett, Jill Kraye and W. F. Ryan, The Warbury Institute, London 2000, s. 55.

Peter'in eğitim yıllarında Batı Avrupa'da iki tane tıp okulu vardı. Bu okullardan biri Napoli'nin güneydoğusunda yer alan Salerno Tıp Okulu, diğeri ise Fransa'nın güneybatısındaki Montpellier Tıp Okulu idi. Bu iki okulun öğrenci listeleri incelendiğinde İspanyali Peter'in öğrenci olarak ismi bu listelerde yer almamaktadır. Peter'in Siena'dan önceki dönemde bir işe ihtiyaç duyduğu bilinmektedir.¹¹ Çünkü şehrin çok fakir bir bölgesinde hayatını devam ettiriyordu. Maddi imkânsızlıktan dolayı elinde bulunan İncil'in gösterişli bir kopyasını satmak zorunda kaldı. Bu olaydan kısa bir süre sonra bulaşıcı bir hastalığın kurbanı ile ilgili çalışmaları ve tıbbi vakalardaki uzmanlığı sayesinde Siena Üniversitesinde işe alındı.¹² Bu üniversitede yaklaşık üç yüz yıl boyunca referans kitap olacak olan "Summulæ logicales" (Kısa Mantık Özetleri) adlı eserini kaleme aldı. XV. yüzyılda bu eser George Scholarius tarafından Yunanca'ya çevrildi. Ayrıca diğer dillere de çevrildiği bilinmektedir. Kitabın yöntemi ve içeriği Paris Üniversitesi'ndeki metot eğitimine dayanmaktadır. Aslında Peter bu hususta Paris Üniversitesi'nde hocası olan Profesör William Shyreswood'dan etkilendi.¹³

İspanyali Peter, Siena'daki öğretiminin yanı sıra tıbbi reçete koleksiyonu oluşturmakla da meşgul oldu. Çünkü şehirde görülen salgın İspanyali Peter'ı bu hususta çalışmaya itti. O, şehrin temizliği ile ilgilendi ve bazı tedbirler için broşürler hazırladı. Hazırlamış olduğu broşürlerde hastalıkların tesirleri, yaşam koşullarının nasıl olması gerektiği, temizlik koşulları ve alınması gereken gıdalar yer almaktaydı. Ayrıca burada bulunduğu sırada Thesaurus Pauperum (Yoksulların Hazinesi) adlı bir eser daha kaleme almaya başladı. 1497 yılında Venedik'te İtalyanca basılan bu eser ucuz ve basit ilaçlar hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca bu eser XV. yüzyılda yayımlandığında evde bulunan normal bir yemek kitabından bir farkı yoktu. Hatta bu eserin bazı kısımlarındaki tavsiyeler bir hayli abartılıydı. Örneğin bir pasajında, sinirsel hastalıklara karşı kızarmış sinek yenmesi tavsiye edilmekteydi.¹⁴

İspanyali Peter, Siena'da bulunduğu zaman içerisinde İmparator II. Frederick ile temasa geçti. Muhtemelen Thesaurus Pauperum'u tamamlamadan önce çok iyi bir çalışmasını imparatorun sağlık kurulu için hazırladı. Luccalı Ptolemy, Peter'in Siena'daki çalışmalarından yola çıkarak kendisini çok yönlü bir bilim adamı olarak nitelendirmektedir.¹⁵

İspanyali Peter'in toplamda 17 tane tıbbi eseri vardır. Ancak "Thesaurus pauperum", Liber de conservanda sanitate (Sağlıklı Yaşam Kitabı)¹⁶ ve "Scientia Libri de Anima (Ruh Bilimi Kitabı)" Orta Çağ'da ilgi gördü ve basılma şansı elde etti.¹⁷ Göz hastalıkları üzerine yaptığı incelemenin başında kendisini tıp sanatı profesörü ve gerçeğin arayıcısı olarak tanımladı.¹⁸

Siena Üniversitesinde ün kazandıktan sonra Lizbon'a döndü ve oradan da Portekiz'in kuzeyinde bulunan Braga'daki Guimarães'e gitti. Peter, burada Portekiz Kralı III. Alfonso

¹⁰ Heinrich Schipperges, "Fernando Salmon- Medical Classroom Practice: Petrus Hispanus' Questiones Isagoge, Tegni, Regimen Acutorum and Prognostica (1245-1250)", *Rewiews, The History of Science Society, The University of Chicago Press*, 2000, s. 774; Charles T Ambrose, a.g.e., s. 85-86.

¹¹ Charles T Ambrose, a.g.e., s. 86.

¹² Enrique Laval, a.g.m., s. 564.

¹³ J. P. Kirsch, a.g.m., s. 429.

¹⁴ Enrique Laval, a.g.m., s. 564.

¹⁵ Bu hususta daha geniş bilgi için bkz: L. Thorndike, a.g.e., s. 489.

¹⁶ Bu eser İmparator II. Frederick için yazdığı eserdir.

¹⁷ Günümüzde ise İspanyali Peter'in 17 eserinden 8 tanesi ya Latince'den tercüme edilerek basılmış ya da orijinal olarak basılmıştır. Basılan eserleri ve basılış tarihleri hakkında daha geniş bilgi için bkz: Peter of Spain, *Questiones super libro 'De Animalibus' Aristotelis*, Ed: Francisca Navarro Sánchez, Ashgate, Farnham 2015, s. 435; Charles T Ambrose, a.g.m., s. 87-89.

¹⁸ L. Thorndike, a.g.e., s. 489.

tarafından kendisinin hem baş sözcüsü hem de meclis üyesi mevkilerine getirildi.¹⁹ Bu esnada mantık veya tıp üzerine yaptığı çalışmalardan ötürü dinî zümrenin dikkatini üzerine çekti ve aldığı davet sonrasında Kilise Mahkemesi'nin üyesi oldu. Bu yıllar Peter için biraz hareketli geçti. Örneğin 1250 yılında Braga başpiskoposluğuna getirildi.²⁰ 2 Ocak 1254'te Lizbon'a Silves piskoposunun atanmasını protestosundan sonra Mart 1254'te Lizbon ile Coimbra arasındaki Leiria Bölgesi'nde dinî vazifesine başladı. 1257 yılında ise Kral III. Alfonso tarafından Guimaraes'teki Santa Maria'nın başrahipliğine getirildi ve 1258 yılında da Guimaraes Bölgesi'nde hizmetine devam etti. 1260 yılında Papalık Mahkemesi için Anagni'ye davet edildiğinden dolayı Portekiz'den kısa bir süreliğine ayrıldı. Ayrıca Papalık Elçisi olan Kardinal Ottoboni Fieschi'nin 1261 yılında maiyetine girdiği dönemde de Portekiz'den ayrılmak zorunda kaldı.²¹ Peter, bu yıl Kardinal Ottoboni Fieschi'nin Roma'nın kuzeyinde bulunan Viterbo'daki sarayında doktorluğa başladı.²² 1263-1264 yıllarında ise Orvieto'daki vazifesinden dolayı tekrar Portekiz'den ayrıldı. 1263 yılında Lizbon Katedral Okulu'na usta öğretici olarak tayin edildi.²³ Daha sonrasında Lizbon Kilisesi'nde diyakoz yapıldığı zamana kadar Braga Piskoposluk Bölgesi'ndeki Vermuy başdiyakozluğu için bu vazifeden vazgeçti.²⁴ Bu kararı almasına muhtemelen Teobaldo Visconti ile tanışması sebep oldu. Çünkü bu değişiklik onunla tanıştığı döneme denk gelmektedir. 1272'de Teobaldo, X. Gregory olarak papalığa seçildikten sonra Viterbo'ya²⁵ geldi ve burada İspanyalı Peter'ı şahsi doktoru olarak göreve getirdi. Peter 1272 yılından 1276 yılına kadar bu görevi yürüttü.²⁶ Kendisi bu görevi icra ederken vücuttaki hastalıkların tedavisine dair bilgilerin yer aldığı ve Siena'da yazmaya başladığı "Thesaurus Pauperum" adlı eserini tamamladı.²⁷ Bu eser belli bir dönem kullanılmış olmasına rağmen yapılan eklemelerle orijinallliğini kaybetti. Peter'in çalışma azmi ve öğrenme yeteneği Mart-Nisan 1273 baharında Kilise Meclisi tarafından Braga Başpiskoposu seçilmesini sağladı. Aynı yılın 5 Haziran'ında Peter, Papa X. Gregory tarafından Frascati²⁸ (Tusculum) Kardinal Başpiskoposluğuna getirildi.²⁹ Papa'nın başka bir başpiskopos atadığı 23 Mayıs 1275 yılına kadar bu görevde kaldı. Peter, Haziran 1273'te piskopos olarak atandığı Lyons Genel Konsili'nde X. Gregory'e eşlik etti. X. Gregory'nin kendisinden sonra Papalık'taki iki halefi olan V. Innocent ve V. Adrian'ın bu ofisteki ömürleri uzun olmadı.³⁰ Peter, kardinallerle

¹⁹ R.Console, C.J. Duffin, "Petrus Hispanus" (c. 1215-1277) and The Treasury of The Poor", *British Society for The History of Pharmacy*, Vol: 42/4., s. 82.

²⁰ Robert Stevenson, "Petrus Hispanus Portugalensis (Pedro Juliano Reboló or Rebello)", *Medieval Iberia an Encyclopedia*, Ed: Michael Gerli, Routledge, New York 2003, s. 644.

²¹ Peter of Spain, *Tractatus (Summule Logicales)*, Ed. And Int: L.M. De Rijk, Van Gorcum & Comp., Assen 1972, s. XXXIV.

²² Charles T Ambrose, *a.g.e.*, s. 86.

²³ Peter of Spain, *a.g.e.*, s. XXXIV.

²⁴ J. P. Kirsch, *a.g.m.*, s. 429.

²⁵ Roma Eyaleti'ndeki Viterbo, Orta İtalya'da bir tarım bölgesi olan Monte Cimino'nun eteklerinde yer almaktadır. Orta Çağ karakteristik yapısını hâlâ çok güzel bir şekilde muhafaza etmektedir. Şehirle ilgili daha geniş bilgi için bkz: Umberto Benigni, "Diocese of Viterbo and Toscanella", *The Catholic Encyclopedia*, Vol: 15, The Encyclopedia Press, s. 487-489.

²⁶ Robert Stevenson, *a.g.m.*, s. 644.

²⁷ Bu eser ağırlıklı olarak tıbbi tavsiyeler veren bir eser olmasına rağmen bazı yerlerinde farklı konulara da değinmiştir. Örneğin dönemin en büyük üstatları olarak gösterilen ve kendisinin ders aldığı Albertus Magnus ve Gilbertus Anglicus'tan bahsetmektedir. Daha geniş bilgi için bkz: L. Thorndike, *A History of Magic and Experimental Science*, Columbia University Press, New York 1923, s. 490.

²⁸ Frascati, günümüzde Lazio bölgesi ve Roma merkeze 20 km uzaklıkta bulunan tarihi bir yerleşim alanıdır. Şehir ile ilgili daha geniş bilgi için bkz: <https://www.comune.frascati.rm.it/pagina1775-la-storia-della-citt.html>, 22.04.2020.

²⁹ Robert Stevenson, *a.g.m.*, s. 644.

³⁰ Gregory X'den sonra sırasıyla papa olan Innocent V, 1225'te Tarentaise'de doğdu, 21 Ocak 1276'da Arezzo'da papa seçildi ve 22 Haziran 1276'da Roma'da öldü. Daha geniş bilgi için bkz: Nicholas Weber, "Pope Innocent

yaptığı bir toplantıda, Lyons kararlarındaki papalık kardinal meclisiyle alakalı bir değişiklikten bahsetti ve bu kararları geçici olarak askıya aldığını söyledi. V. Adrian'ın ölümünden sonra meclis uzadı, kasabadaki hoşnutsuzlukların gün yüzüne çıkması sonucu seçimlerin daha erken yapılması zaruri oldu. Böylece 13 Eylül'den sonraki hafta Tusculum Piskoposu-Kardinal İspanyالی Peter (Petrus Juliani) 20 Eylül Pazar günü papa olarak seçildi ve gerçekte XX. John olması gerekirken XXI. John³¹ adını aldı.³² Peter'dan önceki papaların birbiri ardına çok kısa sürede ölmesi kardinalleri endişeye düşürmüştü. Peter ise doktor olması ve yaşının da çok ileri olmamasından dolayı en sağlıklı olarak görüldü.³³

2. İspanyالی Peter'ın Papalık Dönemi

İspanyالی Peter papa seçildikten sonra ilk iş olarak kardinaller meclisi kurallarını düzenlemek istedi. Ayrıca selefinin kararlarının onaylandığı "Licet felicis recordationis" Fermanı'nı (Selefinin Kararları)ve Lyons'ta kardinaller tarafından alınan kararları kardinallerin rızasıyla askıya aldığını ve ilerleyen zamanda yeni bir kararname yayımlanacağını ilan etti.³⁴ Lyons'ta toplanan konsilin ikinci oturumunda alınan kararlar papa seçimi için yetkiyi kardinallerden oluşan bir meclise vermektiydi. Bu meclis papa seçiminin önündeki engelleri kaldırmak için kardinaller için hazırlanmış bir hol ya da odayı ifade etmektedir.³⁵ Bu anlayışı getiren ferman "Ubi Periculum"³⁶ olarak geçmektedir. Bu fermanla yetki, Papa X. Gregory tarafından 7 Temmuz 1274 tarihinde oluşturulan kardinaller meclisine verildi ve bu da yeni papayı papalık seçiminden beri rahatsız etti.³⁷ Çünkü Orta Çağ Katolik Kilisesi'nin en büyük sıkıntılarının biri her daim bir papanın etrafında birleşmemektir. Siyasi otoritelerle papalar arasında zaman zaman sürtüşmeler dinin ve Orta Çağ insanının zarar görmesine neden oluyordu. Dolayısıyla papanın kararlarından hoşnut olmayan kral veya imparatorlar kendi bölgelerindeki kardinallerden bir karışık papa seçiyor ve onu destekliyorlardı. İki veya daha fazla papanın olması hem siyasî gücü hem de dini gücü zayıflatmaktaydı. Bazen bunlar arasında uzun yıllar süren mücadelelere tarih birçok kez şahit oldu. Elbette bunun en büyük zararını halk görmekteydi. Bu kargaşaların yaşanmasından çekinen ve kardinallerin elinden bu yetkiyi almak isteyen yeni papa daha önce alınan kararları askıya aldı ve aynı gün (20 Eylül 1276) son konsey sırasında kargaşaya karışmış olanlara karşı yeni bir ferman yayınladı.³⁸

Peter, papalık koltuğuna oturduktan sonra dikkatini tamamen politik meselelere çevirmiştir. Çünkü önünde Papa IV. Urban döneminden kalma problemler vardı. IV. Urban, Anjoulu Charles'a Sicilya Krallığı'nı 1263 yılında bağışlamıştı.³⁹ Bu esnada Sicilya'yı Hohenstaufens

V." *The Catholic Encyclopedia*, Vol: 8., The Encyclopedia Press, New York, 1910, s. 18; V. Adrian'ın hayatı hakkında neredeyse hiç bilgi bulunmamaktadır. Sadece papa olduktan sonraki bazı uygulamaları hakkında bilgi vardır. Hayatı bir gölge gibi olan V. Adrian 18 Ağustos 1276'da ölmüştür. Daha geniş bilgi için bkz: James Loughlin, "Pope Adrian V." *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 1., The Encyclopedia Press, New York 1907, s. 159.

³¹ Bu kısımdan sonra papalığından ötürü bu isim kullanılacaktır.

³² J. P. Kirsch, *a.g.m.*, s. 430.

³³ Peter of Spain, *a.g.e.*, s. XXX.

³⁴ J. P. Kirsch, *a.g.m.*, s. 430.

³⁵ Conclave hakkında daha geniş bilgi için bkz: Austin Dowling, "Conclave", *The Catholic Encyclopedia*, Vol: 4., The Encyclopedia Press, New York 1908, s. 192.

³⁶ Bu Latince metnin iki kelimesidir ve aslı "Ubi Periculum Maius Intenditur"dur. Anlam olarak büyük tehlikenin yayıldığı yer anlamına gelmektedir.

³⁷ John E. Wrigley, "the Conclave and The elector of 1342", *Archivum Historiae Pontificiae*, Vol: 20, Gregorian Biblical Press, 1982, s. 52.

³⁸ J. P. Kirsch, *a.g.m.*, s. 430.

³⁹ Papa IV. Urban Sicilya Krallığı'nı Hohenstaufens Hanedanı'nın elinden alıp Anjoulu Charles'a vermeyi teklif etmişti. Bu krallık, Sicilya adasına ek olarak Napoli'nin kuzeyindeki Regno olarak bilinen kısmı da içermekteydi. Papa IV. Urban Sicilya'da bulunan Manfred'e karşı bir Haçlı Seferi ilan etti ve bunun için Charles'tan askeri

Hanedanı ve yönetimi ise Manfred elinde bulundurmaktaydı. Dolayısıyla bu bölgelere hâkim olmak onun için kolay olmadı. Ancak bu bölgelerin hâkimiyetini 5 Ocak 1266 tarihinde Papa IV. Urban'ın yardımıyla elde edebildi. Bütün bunlara rağmen Charles ise kral olduktan sonra kendisine yapılan yardımı unuttu ve papanın aleyhine hareket etmeye başladı. İlk olarak Roma ve Papalık Devletleri üzerindeki etkisini azar azar artırmayı denedi.⁴⁰ Papa Innocent'ten sonra yakın dostu olan Ottobuono de' Fieschi'nin IV. Adrian lakabıyla papa seçilmesi onu daha da cesaretlendirdi. Fakat arkadaşı IV. Adrian'ın 8 Ağustos 1276'da aniden vefat etmesi ve Peter'in XXI. John lakabıyla papa seçilmesi onu endişeye düşürdü.⁴¹ Yeni Papa XXI. John'un Charles ile ilgili ilk icraatı, onun rakiplerini Piedmont'ta aforoz etmesi oldu. Dolayısıyla Charles, bunun üzerine hem yeni papayı kazanmak hem de ona planlarını tasdik ettirmek için Viterbo'ya gitti.⁴² Ancak yeni papa Charles'in planlarını kabul etmedi. Charles, 7 Ekim 1276'da Sicilya'nın ne Toskana ve Lombardiya ne de Roma İmparatorluğu'yla birleşmemesi yönünde sadakat yemini etti. Krala IV. Innocent tarafından verilen Lombardiya ya da Toskana Vekili ve de Roma senatörü onurlarının hiçbirini yeni papa tarafından verilmedi. Papa XXI. John'un buradaki en büyük amacı, siyasî olarak papalık devletinin etkisini azaltıp kendi etkisini artırmaya ve papalığın etrafındaki devletleri kendi tarafına çekmeye çalışan Kral Charles'ı frenlemek istemesiydi.⁴³

Papa XXI. John, Anjoulu Charles'ın barış görüşmeleri için Curia'ya⁴⁴ elçi göndermesi üzerine 1276 yılı Kasım ayında İsviçre ve Kutsal Roma İmparatoru olan Habsburglu Rudolf'a mektuplarla bir elçi gönderdi. Elçi vasıtasıyla onun da barış görüşmelerine katılması için tam yetkili bir elçi göndermesini talep etti.⁴⁵ Çünkü Papa V. Innocent, Habsburglu Rudolf ve Anjoulu Charles arasında barış için arabuluculuk yapmış fakat ömrü barışın yapıldığını görmeye yeterli olmamıştı.⁴⁶ Bu sorun kendisinden sonra gelen papaya intikal etmişti. Papa XXI. John'un gayretleri sonucunda iki taraf arasında bir barış anlaşması imzalandı ve Habsburglu Rudolf, bu barış gerçekleşir gerçekleşmez imparatorluk tacını almak için Roma yoluna düştü. Bu gelişmelerden sonra Papa ile Habsburglu Rudolf'un arası açıldı ve iki taraf Ravenna'nın⁴⁷ antik Piskoposluk Vilayeti olan Romagna⁴⁸ hususunda karşı karşıya geldi.⁴⁹ V.

kampanya için para toplamasını istedi. Charles 5 Ocak 1266'da Roma'da taç giydi. Manfred'in ordusunu imha etti ve Regno'yu direnişsiz işgal etti. Daha geniş bilgi için bkz: Donald Matthew, *The Norman Kingdom of Sicily*, Cambridge University Press, New York 1992, s. 376-379.

⁴⁰ J. P. Kirsch, *a.g.m.*, s. 430.

⁴¹ Yukarıda da bahsedildiği gibi Papa XXI. John'un Lyons'ta alınan kararları askıya almasındaki en büyük etkenlerden bir tanesi de Papa seçimleri esnasında siyasî erklerin müdahale etmesiydi. Papa Innocent'in seçiminde de Anjoulu Charles müdahale etmiş ve en yakın arkadaşını papa seçtirmişti. Ayrıca XXI. John'un papa seçimi esnasında Charles Vetralla'da olmasına rağmen seçime etki yapamadı. Daha geniş bilgi için bkz: Steven Runciman, *The Sicilian Vespers: A History of the Mediterranean World in the Later Thirteenth Century*, Cambridge University Press, New York 1958, s. 172-173.

⁴² Papa XXI. John, Charles ve Maria arasında 18 Mart tarihinde Maria'nın Kudüs için yaptığı yardım haklarını Charles'e devrettiğine dair anlaşmayı onaylamıştır. Daha geniş bilgi için bkz. Runciman, *a.g.e.*, s. 173.

⁴³ J. P. Kirsch, *a.g.m.*, s. 430.

⁴⁴ Katolik Kilisesi'nin idari organı "Curia" olarak bilinmektedir. Daha geniş bilgi için bkz: Benedetto Ojetto, "Roman Curia", *The Catholic Encyclopedia*, The Encyclopedia Press, New York 1912, s. 147-154.

⁴⁵ J. P. Kirsch, *a.g.m.*, s. 430.

⁴⁶ Nicholas Weber, *a.g.m.*, s. 18.

⁴⁷ İtalya'da Emilia-Romagna bölgesi içinde yer alan merkezî Ravenna ili. Bu bölgenin en büyük nüfuslu komünü ve tarihi şehridir. Daha geniş bilgi için bkz: <https://www.britannica.com/place/Ravenna-Italy>, 05.07.2019.

⁴⁸ Romagna, Kuzey İtalya'daki günümüz Emilia-Romagna'nın yaklaşık güney-doğu kısmına karşılık gelen bir İtalyan tarihi bölgesidir. Geleneksel olarak güneybatıdaki Apenninler, doğuda Adriyatik, kuzeyde Ren ve batıda Sillaro ile sınırdır. Daha geniş bilgi için: https://www.corriere.it/politica/09_luglio_29/comuni_passaggio_marche_emilia_afb09444-7c4c-11de-bec1-00144f02aabc.shtml?refresh_ce-cp, 05.07.2019.

⁴⁹ J. P. Kirsch, *a.g.m.*, s. 430.

Innocent'in papalığı esnasında iddia ettiği gibi bu bölgenin papalık ülkeleri için iadesi zaruriydi. Bundan dolayı Curia'daki barış görüşmelerinden kısa bir süre sonra XXI. John ve Habsburglu Rudolf Ravenna'nın antik Piskoposluk Vilayeti Romagna'yla alakalı görüşmelere başladılar.⁵⁰

İspanyalı Peter'in papalığı dönemindeki siyasî bir başka olay da Lyons Konsili'nde alınan haçlı seferine dairdir. İkinci Lyons Konsili'nde bir haçlı seferi için hazırlık yapılması kararı alınmıştı.⁵¹ İspanyalı Peter, bu konsilde alınan kararların uygulanması, gerekli iaşe ve yardımların toplanması için çeşitli ülkelerin hükümlarına talimatlar gönderdi. Bu haçlı seferi çağrısı Fransa'dan III. Philip, Kastilya'dan Alfonso ve Leon'dan karşılık buldu. Şubat 1276 yılında Philip Müslümanlar üzerine düzenlenecek haçlı seferini şahsen yöneteceğini açıkladı. Fakat iki kral Navarre Krallığı üzerinde kendilerini hak iddia ederken buldu. Papa, Kasım 1276 yılında elçiler göndererek her iki taraf arasındaki düşmanlığın daha da alevlenmemesi için önlemler almaya çalıştı. Papanın araya girmesiyle birlikte Kral Philip toplamış olduğu orduyu dağıtmak zorunda kaldı ve yöneticiler arasında bir antlaşma imzalandı. Ancak 1277 ilkbaharında iki kral tekrar savaş hazırlıklarına başladı. Bunun üzerine Papa her ikisine tekrar gönderdiği elçiler vasıtasıyla savaşı önledi.⁵²

Papa XXI. John, Portekiz Kralı III. Alfonso'dan oradaki dinî koşulların iyileştirilmesi hususunda ricacı oldu. III. Alfonso başlangıçtan itibaren hem iş gücü hem de dinî hususlarda birçok haksızlığa imza atmıştı. Bundan dolayı 1267 yılında bir kısım Portekizli tarafından Papa IV. Celestine'e şikâyet edilmişti.⁵³ Papa John da on yılı aşkın devam eden bu problemi çözmek istemiş fakat ömrü bu sorunun çözülüp çözülmediğini görmeye vefa etmemiştir.⁵⁴

XXI. John, Kral John'dan (1215) beri Papalığa bağlı olan bu ülkenin kralı I. Edward'dan vergi borçlarının ödenmesi talebinde bulundu. Ayrıca Kral Edward'dan Montfort Kontesi Eleanor ve onun erkek kardeşi Amaur'u serbest bırakmasını da istedi. Montfort Kontesi Eleanor Fransa'dan Galler'e geçeceği zaman İngiltere'den karayolu ile geçmek yerine deniz yolunu kullanmayı tercih etti. Bristol yakınlarına vardıklarında burada 4 gemi tarafından durdurularak esir alındılar.⁵⁵ Bunun üzerine kendisinden ricacı olmalarından ötürü Papa, İngiltere Kralı I. Edward ile İngiliz piskoposlara bu konuyla alakalı birçok mektup gönderdi.⁵⁶

Papa XXI. John'un çözmek zorunda kaldığı bir diğer mesele de Bizans İmparatoru VIII. Michael Paleologus ile Papa X. Gregory arasında ortak düşmana karşı yapılan anlaşmanın akıbeti idi. İmparator VIII. Michael Palæologus, bütün iktidarı boyunca yeniden Latin İmparatorluğu'nu kurmak isteyen rakiplerini bertaraf etmekle uğraştı. Konstantinopolis'teki son Latin İmparatoru olan II. Baudouin, diplomasi ve evlilik yoluyla Fransa Kralı IX. Louis'in kardeşi Anjoulu Charles ile ittifak kurdu. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi maharetli bir diplomat olan Charles, papanın çağrısı üzerine Güney İtalya topraklarına girdi ve bu bölgenin hâkimleri olan Hohenstaufen Hanedanı'nın son temsilcileri Manfred ve Conrad'ı yenilgiye uğrattı. Ardından Palermo ve Napoli'yi ele geçirdikten sonra nüfuzunu Balkanların iç bölgelerine kadar genişleterek Konstantinopolis'i tehdit etmeye başladı. Charles'ın bu girişimleri sadece Bizans

⁵⁰ J. P. Kirsch, *a.g.m.*, s. 430.

⁵¹ William Chester Jordan, "The Struggle for Influence at the Court of Philip III: Pierre de la Broce and the French Aristocracy", *French Historical Studies*, Vol: 24/3, 2001, s. 450.

⁵² J. P. Kirsch, *a.g.m.*, s. 430.

⁵³ Francis a. Dutra, "Alfonso III, King of Portugal", *Medieval Iberia an Encyclopedia*, Ed: E. Michael Gerli, Routledge, New York 2003, s. 36.

⁵⁴ J. P. Kirsch, *a.g.m.*, s. 430.

⁵⁵ Danna R. Messer, "Eleanor de Montfort /c. 1258-1282), Princess and Diplomat", <https://biography.wales/article/s11-ELEA-WRL-1200>, 12.09.2019.

⁵⁶ J. P. Kirsch, *a.g.m.*, s. 430.

İmparatorluğu için değil aynı zamanda Papalık Devleti için de tehdit oluşturmaktaydı. Papa Devleti'nin başı Papa ile İmparator VIII. Michael Palæologus arasında ittifak yapmak için yürütülen görüşmeler 20 yıla yakın sürdü. İki taraf arasında sonunda varılan anlaşmaya göre Papa, Anjoulu Charles'ın Konstantinopolis'e saldırmamasının önüne geçecek, buna karşılık imparator Rum Ortodoks Kilisesi'nin Katolik Kilisesi ile birleşmesini sağlayacaktı. Bu karar Bizans halkını hoşnut etmese de başka alternatifleri de yoktu. Bütün engellemelere karşı Bizans İmparatoru VIII. Michael Palæologus, İkinci Lyons Konsili'ne elçiler gönderdi ve Doğu Kilisesi ile Batı Kilisesi arasındaki birliklilik ilan edilmiş oldu.⁵⁷ Bu şekilde Bizans İmparatoru, papanın hâkimiyetini tehdit eden batı prensliklerine karşı papalığın koruyucusu oldu. V. Innocent döneminde Konstantinopolis'ten Curia'ya bir elçi gönderildi. Bu papa Bizans sarayına bir temsilci atamış, fakat temsilci atama mektubuyla daha Roma'dan ayrılmadan V. Innocent ölmüştü.⁵⁸ Papa XXI. John'un, selefinden kendisine kalan bu sorunla ilgili ilk icraatı, bekleyen Bizans elçilerini yolcu etmek oldu. Papa, V. Innocent tarafından Lyons Konsili'nde görevlendirilen elçinin yerine piskoposlar Jacob Ferentino ve Turinli Godfried'i ve onların yanına da iki tane Dominiken rahibi atadı. Papa XXI. John ise atamış olduğu elçiler vasıtasıyla Bizans İmparatoru, oğlu (Andronicus) ve Ortodoks din adamları için talimatnameler ve mektuplar gönderdi.⁵⁹ Nisan 1277'de, Kiliseler Birliği'nin samimi bir destekleyicisi olan yeni patrik John Beccus'un başkanlığında Konstantinopolis'te bir sinod düzenlendi. Bu sinod esnasında imparator ve oğlu, Roma Katolik inancını benimsedi ve daha önce onların adına Lyons Konsili'nde verilen bütün sözleri kabul ettiler. Sinodda toplanan piskoposlar, papalık üstünlüğünü ve Roma Kilisesi doktrinini kabul ettiler.⁶⁰ Patrik, papaya uygulamalardaki küçük bütün tutarsızlıkların nasıl giderileceğine dair açıklandığı bir mektup da gönderdi. İmparatorluğun hazırladığı evraklardan ve bu mektuptan sorumlu olan elçi, XXI. John ölmeden önce Curia'ya varamadı.⁶¹

Papa XXI. John döneminde İslam coğrafyasını yakından ilgilendiren bir gelişme yaşandı. İlhanlı hanı Abaka Han Müslümanlara karşı mücadelede atası gibi ittifak için Papa'ya elçi gönderdi. Bu Moğollar ve onların ardılları için ilk değildi. Papa IV. Innocent öncesinde başlayan Moğol Hanı ile iş birliği çağrısı ancak İlhanlı hanı Hülâgû Han'dan karşılık buldu ve her iki taraf arasında ortak düşmana karşı iş birliğinin yolları arandı.⁶² Hülâgû'dan sonra ise bu ikili ilişkiler oğlu Abaka Han tarafından yürütülmeye çalışıldı. Abaka Han, babası Hülâgû Han gibi Hristiyanlara yakınlaşarak onların Müslümanlara, bilhassa kutsal topraklardan dolayı Memlûklere karşı olan düşmanlıklarından faydalanma arzusundaydı. Bu yüzden Memlûkler ile babası zamanında başlayan mücadeleye devam edip onlara ağır darbe indirebilmek adına Avrupa ile kurulmuş olan ilişkileri geliştirmeye gayret etti. Bunun için önce 1267'de Papa IV. Clement'e Memlûklere ve Altınordu'ya karşı iş birliği için elçi gönderdi. Daha sonra 1274 ve

⁵⁷ Bu konu hakkında daha geniş bilgi için bkz: Deno John Geanakoplos, *Emperor Michael Palaeologus and West 1258-1282*, Harvard University Press, Cambridge 1959, s. 189-257.

⁵⁸ J. P. Kirsch, *a.g.m.*, s. 430.

⁵⁹ Deno John Geanakoplos, *a.g.e.*, s. 305.

⁶⁰ Bu düzenlenen Sinod hakkında daha geniş bilgi için bkz: Deno John Geanakoplos, *a.g.e.*, s. 307-308.

⁶¹ J. P. Kirsch, *a.g.m.*, s. 430; Deno John Geanakoplos, *a.g.e.*, s. 305-309.

⁶² Faruk Sümer, "Abaka", *T.D.V. Ansiklopedisi*, C. 1., Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, s. 8. Ayrıca Papa IV. Innocent döneminde Moğol Hanı Möngke'ye Wilhelm von Rubruk önderliğinde bir elçi heyeti gönderilmiş ve Moğol Hanı'nın Hristiyanlığa geçmesi talep edilmiştir. Şayet Moğol Hanı Hristiyanlığı seçerse Katolik dünyası Müslümanlara karşı büyük bir güce sahip olacaktı. Bu seyahatname için bkz: Wilhelm von Rubruk, *Moğolların Büyük Hanı'na Yolculuk-13. Yüzyılda İstanbul'dan Karakorum'a Yolculuk-*, Trc: Ergin Ayan, Kronik Yayınları, İstanbul 2019.

1276'da da Curia'ya yani V. Innocent ve XXI. John'a Abaka Han tarafından elçiler gitti.⁶³ Haçlılarla bir ittifak kurma niyetinde olan Abaka Han, papadan kendilerine bir misyoner göndermesini de rica etti. Papa, Sicilya Kralı Charles, Aragon Kralı Peter, Fransa Kralı Philip ve İngiltere Kralı I. Edward'a elçiler gönderdi. Fakat bunlardan hiçbirinin haçlı seferini üstlenmek gibi bir amacı yoktu. Papa XXI. John, İlhanlı Hanı'na gitmesi için elçiler görevlendirdi. Fakat elçiler yola çıkmadan papa vefat etti.⁶⁴

Papa XXI. John kendisi de bir eğitimci olması hasebiyle papalığı esnasında eğitim kurumlarıyla da yakından ilgilendi. Bilhassa Paris Üniversitesi için ayrıcalık tanıdı ve tüm yanlış öğretilerden papalık merkezini korumaya çalıştı. Ayrıca dini tarikatlar için de bazı girişimlerde bulundu. Bununla birlikte, XXI. John imzalı papalık merkezinden gönderilen evrakların içerisinde manastırlar için imtiyaz ve hibe belgeleri yer almaktadır. Birçok kez, manastır tarikatlarına duyduğu büyük saygıyı kanıtlamış olmasına rağmen bazı kronikler bu papanın keşişler ve rahipler tarafından sevilmediğinden bahseder. Bu olumsuz eleştirinin papanın hangi özel davranışına dayandığı bilinmemektedir. Ancak bu suçlama için hayatına dair en güvenilir açıklamalarda hiçbir temel yoktur.⁶⁵ XXI. John'un papalığı müddetince III. Nicholas adıyla papa olacak olan Kardinal Giovanni Gaetano Orsini, Kilise Hükümeti üzerinde büyük bir etki yarattı.⁶⁶ XXI. John, Papalığının ve Curia'nın gerektirdiği işlerle ilgilenirken, kendisi için daha önemli olan bilimsel çalışmalarına da fırsat buldu. Ayrıca Viterbo'da rahatsız edilmeden çalışmak istediğinde kullanabileceği, papalık sarayına ekli bir dairesi vardı. 14 Mayıs 1277'de papa bu dairede kalırken bina çöktü ve papa harabelerin altında kaldı. Oradan canlı olarak çıkarılmasına rağmen aldığı yaralardan ötürü öldü.⁶⁷ Bu bilgin papanın ölümünden kısa bir süre sonra onun büyük bir tıp alimi olmasına bağlı olarak çeşitli söylentiler yayıldı. Hatta sihir sanatlarıyla uğraşmakla bile suçlandı. Onun içinde bir düşman gören birkaç manastır kronikçisi bu temelsiz masallara katkıda bulundu ve böylece XXI. John'un anısına hak edilmeyen bir leke sürüldü.⁶⁸

Sonuç

Çocuk yaştan itibaren iyi bir eğitim alan İspanyالی Peter, bu eğitimin hayatına tesirini vefat edene kadar yaşamıştır. Dara düştüğü dönemlerde dahi ilmî bilgisi ve tıbbi becerisi sayesinde zor durumlardan kurtulabilmiştir. İyi bir tıp alimi olması ona Siena Üniversitesi'nin kapılarını açmış ve orada 5 yıl kadar doktorluk yapmıştır. Ayrıca bu özelliği sayesinde hem kralların hem de dinî zümreden önemli kişilerin doktorluğunu yapma imkânı bulmuştur.

Orta Çağ Avrupası insanının en zor zamanlarında yanlarında olması onu sadece bir ilim insanı değil aynı zamanda bir halk kahramanı olmasını sağlamıştır. Salgının kol gezdiği sokaklarda gezmekten korkmamış ve halkın bu salgından korunabilmesi için reçeteler hazırlamıştır.

İspanyالی Peter'in hayatının belki de en zor zamanları papalık yaptığı zaman dilimidir. Çünkü bu dönemde çok da içinde olmak istemediği işlerle uğraşmak zorunda kalmıştır. Bir

⁶³ Mustafa Akkuş, "Abâkâ Han'ın Dinî Şahsiyeti ve Anadolu'daki Uygulamaları", *SUTAD*, S. 40., Güz 2016, s. 79. Faruk Sümer, *a.g.m.*, s. 8; Kurban Durmuşoğlu, "Abaka Han Dönemi (1265-1282) İlhanlılar'da Dış Siyaset (Altın Orda, Çağatay ve Memlük Örneği)", *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 65., Erzurum 2019, s. 233.

⁶⁴ J. P. Kirsch, *a.g.m.*, s. 430.

⁶⁵ J. P. Kirsch, *a.g.m.*, s. 430-431.

⁶⁶ Paulo Nuno Martins, "A Brief Biography of the Pedro Hispano: A Portuguese Philosopher and Physician of the Christian World", *International Journal of Philosophy and Theology*, Vol: 5/2., December 2017, s. 45.

⁶⁷ William M. Crawford, "The Physician Who Became Pope", *The Linacre Quarterly*, Vol: 28/1., s. 16; Hardy A. Kemp, "The Physician Who Became Pope of Rome", *The Linacre Quarterly*, Vol: 36/3, s. 171.

⁶⁸ J. P. Kirsch, *a.g.m.*, s. 431.

tarafından Papalık Devleti'nin sınır bütünlüğünü Anjoulu Charles'e karşı korumuş; diğer taraftan krallar arasındaki anlaşmazlıklarda çözüm mercii olmuştur. Ayrıca Katolik Kilisesi ve kutsal toprakların muhafazası için Bizans İmparatoru ve İlhanlı Hanı ile karşılıklı ittifak anlaşmaları imzalamıştır. Fakat bu siyasî olaylar onu ilmî çalışma yapmaktan alıkoyamamıştır. Papalık işlerinden fırsat buldukça, kendisini ilmî çalışmalarını yürüttüğü sığınağına atmıştır. Doktorluktan papalığa giden yolda, bu ilmî çalışmaları yürüttüğü mekânda 14 Mayıs 1277'de hayatını kaybetmiştir.

Sonuç olarak hayatı çalkantılı olmasa da, insanlık için bilhassa tıp alanında birçok eser bırakmış ve adını unutulmazlar arasına yazdırmıştır. Şayet yıkılan binanın altında kalmamış olsaydı İlhanlı Han'ı Abaka Han ve Bizans İmparatoru VIII. Michael Paleologus ile yapılan anlaşmalar devreye girecekti ve belki de Müslüman coğrafyası kana susamış üç başlı bir ejderhayla savaşmak zorunda kalacaktı.

Kaynakça

- AKKUŞ, Mustafa, "Abâkâ Han'ın Dinî Şahsiyeti ve Anadolu'daki Uygulamaları", *SUTAD*, S. 40., Güz 2016, s. 73-85.
- AMBROSE, Charles T., "Medicus Petrus Hispanus (c1205-1277 Peter of Spain): a XIII century Pope and Author of a Medieval Sex Guide", *Journal of Medical Biography*, Vol: 21, Toronto 2013, s. 85-94.
- AVICENNA, *Avicenna's De Anima in the Latin West*, Ed: Charles Burnett, Jill Kraye and W. F. Ryan, The Warbury Institute, London 2000.
- BARROSO, Maria Do Sameiro, "Coral in Petrus Hispanus 'Treasury of the Poor', *Geological Society, Special Publications*, Londo 2016, s. 267-282.
- BENIGNI, Umberto, "Diocese of Viterbo and Toscanella", *The Catholic Encyclopedia*, Vol: 15, The Encyclopedia Press, New York 1913, s. 487-489.
- CRAWFORD, William M., "The Physician Who Became Pope", *The Linacre Quaterly*, Vol: 28/1., s. 15-17.
- DOWLING, Austin, "Conclave", *The Catholic Encyclopedia*, Vol: 4., The Encyclopedia Press, New York 1908, s. 192-195.
- DUFFIN, R.Console, C.J., "Petrus Hispanus" (c. 1215-1277) and The Treasury of The Poor", *British Society for The History of Pharmacy*, Vol: 42/4., s. 82-83.
- DURMUŞOĞLU, Kurban, "Abaka Han Dönemi (1265-1282) İlhanlılar'da Dış Siyaset (Altın Orda, Çağatay ve Memlûk Örneği)", *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 65., Erzurum 2019, s. 221-244.
- DUTRA, Francis A., "Alfonso III, King of Portugal", *Medieval Iberia an Encyclopedia*, Ed: E. Michael Gerli, Routledge, New York 2003, s. 35-36.
- GEANAKOPOLOS, Deno John, *Emperor Michael Palaeologus and West 1258-1282*, Harvard University Press, Cambridge 1959.

<https://www.britannica.com/place/Ravenna-Italy>, 05.07.2019.

https://www.comune.frascati.rm.it/pagina1775_la-storia-della-citt.html, 22.04.2020.

https://www.corriere.it/politica/09_luglio_29/comuni_passaggio_marche_emilia_afb09444-7c4c-11de-bec1-00144f02aabc.shtml?refresh_ce-cp, 05.07.2019.

- JORDAN, William Chester, "The Struggle for Influence at the Court of Philip III: Pierre de la Broce and the French Aristocracy", *French Historical Studies*, Vol: 24/3, 2001, s. 439-468.
- KEMP, Hardy A., "The Physician Who Became Pope of Rome", *The Linacre Quarterly*, Vol: 36/3, s. 169-171.
- KIRSCH, J. P., "John XXI", *The Catholic Encyclopedia*, Vol: 8., The Encyclopedia Press, New York 1910, s. 429-431.
- LAVAL, Enrique, "Petrus Hispanus, médico medieval, elegido Papa con el nombre de Juan XXI. Bosquejo de la medicina en la Edad Media", *Nota Historica*, Vol: 30/5, 2013, s. 562-656.
- LOUGHLIN, James, "Pope Adrian V.," *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 1., The Encyclopedia Press New York 1907, s. 159.
- MARTINS, Paulo Nuno, "A Brief Biography of the Pedro Hispano: A Portuguese Philosopher and Physician of the Christian World", *International Journal of Philosophy and Theology*, Vol: 5/2., December 2017, s. 44-46.
- MATTHEW, Donald, *The Norman Kingdom of Sicily*, Cambridge University Press, New York 1992.
- MESSER, Danna R., "Eleanor de Montfort (c. 1258-1282), Princess and Diplomat", <https://biography.wales/article/s11-ELEA-WRL-1200>, 12.09.2019.
- MICHAEL, Bihl, "Order of Friars Minor", *The Catholic Encyclopedia*, Vol: 6., The Encyclopedia Press, New York 1909, s. 281-298.
- OJETTI, Benedetto "Roman Curia", *The Catholic Encyclopedia*, The Encyclopedia Press, New York 1912, s. 147-154.
- PETER OF SPAIN, *Questiones super libro 'De Animalibus' Aristotelis*, Ed: Francisca Navarro Sánchez, Ashgate, Farnham 2015.
- PETER OF SPAIN, *Tractatus (Summulae Logicales)*, Ed. And Int: L.M. De Rijk, Van Gorcum & Comp., Assen 1972.
- RUNCIMAN, Steven, *The Sicilian Vespers: A History of the Mediterranean World in the Later Thirteenth Century*, Cambridge University Press, New York 1958.
- SCHIPPERGES, Heinrich, "Fernando Salmon- Medical Classroom Practice: Petrus Hispanus' Questions on Isagoge, Tegni, Regimen Acutorum and Prognostica (1245-1250)", Reviews, *The History of Science Society*, The University of Chicago Press, 2000.
- STEVENSON, Robert, "Petrus Hispanus Portugalensis (Pedro Juliano Rebolo or Rebello)", *Medieval Iberia an Encyclopedia*, Ed: Michael Gerli, Routledge, New York 2003.
- SÜMER, Faruk, "Abaka", *T.D.V. Ansiklopedisi*, C. 1., Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, s. 8.
- The Editors of Encyclopaedia Britannica, "John XXI", <https://www.britannica.com/biography/John-XXI>, 22.04.2020.
- THORNDIKE, L., *A History of Magic and Experimental Science*, Columbia University Press, New York 1923.

Orta Çağ Avrupası'nda Doktorluktan Papalığa Bir Hayat Hikayesi (İspanyalı Peter 1210-1277)

WEBER, Nicholas, "Pope Innocent V.," *The Catholic Encyclopedia*, Vol: 8. The Encyclopedia Press, New York 1910, s. 18.

WILHELM VON RUBRUK, *Moğolların Büyük Hanı'na Yolculuk-13. Yüzyılda İstanbul'dan Karakurum'a Yolculuk-*, Trc: Ergin Ayan, Kronik Yayınları, İstanbul 2019.

1216

*Volume 12
Issue 3
June
2020*